

SAMARQAND VILOYATI SHAROITIDA ODDIY ROZMARIN (ROSMARINUM OFFICINALIS L.) NI KO‘PAYTIRISH TEXNOLOGIYASI

Xomidov Xasan Fayzulloevich

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti

Annotatsiya: Dorivor rozmarin o‘simligini tabiiy tarqalgan xududlari Yevropada (Italiya, Fransiya va Ispaniya, shuningdek, Shimoliy Afrika xududlarida, Amerika, Osiyo. Qirim, Kavkaz, Moldova, hamda O‘rta Osiyo mamlakatlarida manzarali va dorivor o‘simlik sifatida yetishtiriladi.

Abstract: Medicinal rosemary plant is grown as an ornamental and medicinal plant in Europe (Italy, France and Spain, as well as North Africa, America, Asia, Crimea, Caucasus, Moldavia, and Central Asian countries).

Аннотация: Розмарин лекарственный выращивают как декоративное и лекарственное растение в Европе (Италия, Франция и Испания, а также Северная Африка, Америка, Азия, Крым, Кавказ, Молдавия, страны Средней Азии).

Kalit so‘zlar: Rosmarinun officinalis L., dorivor, yetishtirish, urug‘ soni, chala buta, dala sharoitida.

Keywords: Rosmarinun officinalis L., medicinal, cultivation, number of seeds, immature bush, field conditions.

Ключевые слова: Rosmarinun officinalis L., лекарственный, выращивание, количество семян, незрелый куст, полевые условия.

Ma‘lumki, dunyo miqyosida farmatsevtika korxonalarida ishlab chiqarilayotgan dori vositalarining taxminan 50% dorivor o‘simliklar xom-ashyosidan tayyorlanmoqda. Ayniqsa yurak-qon tomir kasalliklarining davolashda va profilaktikasi uchun foydalaniladigan dorivor preparatlarning 77%, jigar va oshqozon-ichak kasalliklarini profilaktikasi va davolashda foydalaniladigan dorivor preparatlarning 74%, balg‘am ko‘chiruvchi dorilarning 73%, qon to‘xtatuvchi dorilarning 60% dorivor o‘simliklar xom-ashyosi asosida ishlab chiqarilmoqda.

Hozirgi paytda MDH mamlakatlarida 20000 ga yaqin o‘simlik turlari o‘sadi, ularning 30% O‘zbekiston florasida uchraydi.

Respublikamizda ro‘yxatda o‘tgan va biokimyoviy tarkibi o‘rganilgan 600 turga yaqin yovvoyi holda o‘sadigan dorivor o‘simliklar mavjuddir. Ularning aksariyati tog‘ o‘rmonlarida tarqalgan. Ushbu dorivor o‘simliklarning 230 turining xom-ashyosi farmatsevtika sanoati ehtiyojlari uchun tayyorlanadi, ko‘pchiligi madaniylashtirilgan holda yetishtiriladi va ularning xom-ashyosi asosida 254 xilga yaqin dorivor preparatlar tayyorlanadi.

Hozirgi paytda Respublikamizda yiliga o‘rtacha 850 tonna dorivor o‘simliklar xom-ashyosi tayyorlanmoqda, uning 51% dorivor preparatlar ishlab chiqarish uchun, 42 % oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish uchun va 7% texnik xom-ashyo olish uchun ishlatiladi.

Dorivor rozmarin – *Rosmarinun officinalis* L.o‘simligi – Labguldoshlar (*Lamiaceae*) oilasiga mansub. O‘tkir hidli, ko‘p yillik, bo‘yi 80 sm.dan toki 2m. gacha o‘sadigan, doimiy yashil chala buta o‘simlik. Ildizi o‘q ildiz, poyasining asosiy qismi yog‘ochlangan, shoxlangan 4 qirrali. Barglari qmarama-qarshi joylashgan, bandsiz yoki kalta bandli lansentsimon yoki chiziqsimon, chetlari bir oz pastga qayrilgan. Aprel-may oylari gullaydi. Uning gullari siyoh rang, pushti rang, barglari oralarida 3–7 tadan xalqa hosil qilib to‘plangan. Xalqadagi gullar boshosqimon, uzunligi 20–22 santimetrga yetadigan soyabonlarni tashkil qiladi. Urug‘lari avgust oylaridan yetiladi. Ular uch kirralli-tuxumsimon yong‘oqchadan iborat. Uzunligi 2,5–3 mm bo‘lib, yong‘oqchalarining usti notekis uch kirralli, rangi tuq jigarrangda yoki qo‘ng‘ir qora rangda bo‘lib, 1000 dona urug‘ og‘irligi 0.9-1.2gr.ni tashkil etadi.

Ilmiy tadqiqotlar davomida laboratoriya sharoitlari va tajriba maydonchasida quyidagi bioekologik ko‘zatuvarlar, o‘lchashlar va hisoblashlar olib boriladi hamda tahlil qilinadi:

1. Tajriba maydoni tuprog‘ini adabiyotlardan o‘rganish
2. Ko‘paytirish usullarini o‘rganish
3. O‘simlikni o‘sish va rivojlanishini variantlar asosida kuzatish
4. O‘simlik mahsuldorligini o‘rganish
5. O‘simlikni yetishtirish agrotexnikasini ishlab chiqish
6. Urug‘ yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini belgilash

Dala tajribalari Samarqand viloyati Samarqand tumanining tajriba yer maydoni olib borildi. Tajribadagi o‘simlikning yetishtirish agrotexnologiyasi o‘rganiladi.

Tajriba variantlari quyidagicha rejalashtirildi.

1-jadval

Tajriba tizimi

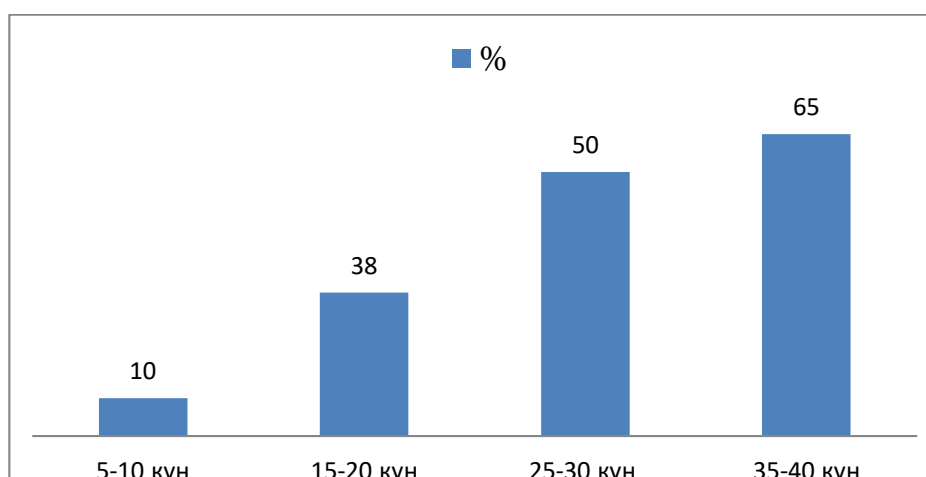
Variant	Variant nomi
1	Urug‘dan ekish
2	Urug‘larni ekish vaqti, meyori va chuqurligi bo‘yicha
3	Vegetativ ko‘paytirish
4	Sugorish meyori bo‘yicha
5	Agrotexnik chora tadbirlari bo‘yicha

Urug‘ning unuvchanligi. Dorivor rozmarin o‘simligi urug‘lari uch kirrali-tuxumsimon yong‘oqchadan iborat. Uzunligi 2,5–3 mm bo‘lib, yong‘oqchalarining usti notekis uch kirrali, rangi tuq jigarrangda yoki qo‘ng‘ir qora rangda bo‘lib, 1000 dona urug‘ og‘irligi 0.9-1.2gr.ni tashkil etadi.

1-rasm. Dorivor rozmarin mevasi va urug‘lari

Urug‘larni laboratoriya sharoitlarida unuvchanligini o‘rganish maqsadida, tajribalar Petri likobchasiga filtr qog‘oz to‘shalib, 100 tadan urug‘ ekilib, 4 qaytarilish asosida olib borildi va sinab ko‘rildi. Sinov uchun Petri likobchasiga ekilgan urug‘larda unuvchanlik 6-10 kundan so‘ng ko‘zatila boshlaydi va 35-40 kun davom etdi. Tajribalarning ko‘rsatilishicha, rozmarin o‘simligining urug‘ining unuvchanligi qoniqarli bo‘lib, laboratoriya sharoitida [18-20°C] o‘rtacha 60-65% ni tashkil etadi. Shunday qilib, laboratoriya sharoitida o‘simlik urug‘larining unuvchanligi yuqori bulib, bu ko‘rsatkichlar barcha variantlarda 60-65% gacha qayd etildi.

2-rasm. Urug‘larning laboratoriya sharoitida unuvchanligi

Dala sharoitlarida o‘simlik urug‘larining optimal ekish muddatini aniqlash maqsadida, tajribalar laboratoriya sharoitida urug‘ unuvchanligini e‘tiborga olgan holda ekish mavsumlari [bahor va kuz] oylarida olib borildi.

Aniq ma‘lumotlarga ega bo‘lish uchun urug‘lar yilning mart -aprel va noyabr-dekabr oylari e kib sinab ko‘rildi.

Tajribalarning ko‘rsatishicha, barcha ekilgan variantlarda ham ekilgan urug‘lar unuvchanligi 60-65% atrofida kuzatildi. Ammo, kuzda oktabr oyining oxiri va noyabr oyining dastlabki kunlarida ekilgan urug‘larda unuvchanlik nisbatan yuqori bo‘lib, bu ko‘rsatkichlar laboratoriya sharoitlarida kuzutilgan unuvchanlik miqdori nisbatan biroz baland darajada [65-70%] qayd etildi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Isomov, E. E., & Nomozova, Z. B. (2022). ARTISHOK NAVLARINING O‘SISH VA RIVOJLANISH FAZALARI. Academic research in educational sciences, (Conference), 244-248.

2. — Makhammadiev, J. (2020). Mikroapsulyasyonda emulsifiye damlaciklarin korunmasinda kullanicak polimerlerin sentezi (Master's thesis).

3. Djumayeva, G. R., & Isomov, E. E. (2023). BUXORO VILOYATIDA O‘STIRILGAN ARTISHOK “VIOLETTO” NAVINING ONTOGENEZI. " XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA‘LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 1(9), 83-87.

4. Yoqubov, M., Mahammadiyev, J., & Eshonqulova, A. (2023). SABZI VA OLMADAN TAYYORLANGAN MAHSULOTLARNING TARKIBINI O

‘RGANISH. Academic research in educational sciences, 4(SamTSAU Conference 1), 872-876.

5. Boboqandov, N. F., & Nomozova, Z. B. (2023). Leontice turkum turlarining bioekologik xususiyatlari va ahamiyati. Academic research in educational sciences, 4(SamTSAU Conference 1), 679-683.

6. Nurmanova, I., & Mahammadiyev, J. (2023). APPLICATION OF MICROENCAPSULATION TECHNOLOGY IN THE FIELD OF TEXTILES. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(6), 712-715.

7. Bobokandov, N., Nomozova, Z. B., & Oltiboyeva, M. G. (2017). Fodder quality of cynara scolymus L. in the condition of Samarkand region in Uzbekistan. Respublika ilmiy-nazariy anjumani: Nukus, 364-366.

8. Raxmonov, V., & Xamroyev, A. (2023). O ‘TXO ‘R BALIQLAR UCHUN RYASKA (LIMNA) O ‘SIMLIGIDAN EKOLOGIK TOZA, ARZON VA TO ‘YIMLI OZUQA TAYYORLASH. Science and innovation in the education system, 2(12), 167-171.

9. Nusratovich, R. D., Nusratovich, R. V., Zoirovich, Q. B., & Abdirazakovich, D. S. (2022). ANTHROPOMETRIC AND FUNCTIONAL CHANGES AND THEIR RELATIONSHIP AFTER TWO-YEAR AEROBIC GYMNASTICS TRAINING. O‘ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(9), 115-118.

10. Isomov, E. E., Djumayeva, G., & Qurasheva, S. N. (2023). ARTISHOK (CYNARA SCOLYMUS L.) NAVLARNING TURLI TUPROQ SHAROITLARIDAGI MAKRO BA MIKROELEMENTLAR TARKIBI. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(19), 196-201.

Research Science and
Innovation House

